

UDK 616.053

Mo'minov R. K., Agranovskiy M. L., Malikova A. E., Karimov A. X.

Psixiatriya, narkologiya, tibbiy psixologiya va psixoterapiya kursi

kafedrası

Andijon davlat tibbiyot instituti

**YAQIN QARINDOSHLAR ORASIDAGI NIKOHIDAN
TUG'ILGAN BOLALARDA RUHIY BUZILISHLARNING
XUSUSIYATLARINI O'RGANISHGA ZAMONAVIY YONDASHUV**

Rezyume: Bugungi kunga kelib, ko'plab tadqiqotlar yangi tug'ilgan chaqaloqlarda tug'ma kasalliklarning yuqori darajasi va oilaviy nikohlarning kattalar avlodlarida patologik sharoitlar paydo bo'lish xavfi yuqori ekanligini ko'rsatmoqda.

Yaqin qarindoshlar orasidagi irsiy moyilligi bor va bo'lmagan juftliklar orasida tug'ilgan bolalarda psixonevrologik asoratlar yuqori foizni tashkil etadi va shu bilan birga o'zaro Yaqin qarindosh bo'lmagan oilalarda tug'ilgan bolalarda biroz ruhiy buzilishlarni kelib chiqishi perinatal faktorlar natijasiga bog'liq bo'ladi.

Kalit so'zlar: bolalar, ruhiy buzilishlar, Yaqin qarindoshlar orasidagi nikoh, irsiy moyillik.

Muminov R.K., Agranovsky M.L., Malikova A.E., Karimov A.H.

Department of Psychiatry, Narcology,

Medical Psychology and with a course of psychotherapy

Andijan State Medical Institute

**A MODERN APPROACH TO THE STUDY OF THE FEATURES
OF MENTAL DISORDERS IN CHILDREN BORN FROM MARRIAGES
BETWEEN CLOSE RELATIVES**

Resume: To date, a large number of studies indicate a high incidence of congenital diseases in newborns and an increased risk of the formation of pathological conditions in adult descendants of related marriages.

Children born in closely related marriages with and without hereditary burden have a high percentage of neuropsychiatric complications, while children born out of close kinship suffered minor abnormalities due to perinatal factors.

Key words: children, mental disorders, closely related marriages, hereditary burden.

Dolzarbligi. Reproktiv salohiyatni baholash va uni saqlash va yaxshilash usullarini izlash reproduktiv salomatlikni saqlashning ajralmas qismidir va nafaqat sog'liqni saqlash uchun katta ahamiyatga ega, balki har qanday mamlakat uchun muhim ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatga ega[3].

Ko'pgina mamlakatlarda Yaqin qarindoshlik nikohlari sonining kamayishi tendentsiyalariga qaramay, bu muammo bunday oilalarda tug'ilgan bolalarning sog'lig'i buzilishi xavfi tufayli dolzarb bo'lib qolmoqda. Bundan tashqari, aholining reproduktiv salomatligining tibbiy jihatlarining davlatning demografik siyosati bilan chambarchas bog'liqligi, ushbu muammoning katta ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati uning barcha jihatlarini chuqur o'rganishga va mumkin bo'lgan echimlarni izlashga moyildir[1].

Genetikada ikki kishi Yaqin qarindoshlar deb hisoblanadi, agar ularning kamida bitta umumiy ajdodi bo'lsa, faqat ota-onalar, bobolar va bobolar hisobga olinadi. Qarindoshlar o'rtasidagi nikoh qarindoshlik yoki qarindoshlik deb ataladi [4]. Adabiyotda qarindoshlik yoki Yaqin nikoh atamalari ham tez-tez ishlatiladi [2]. Ko'pgina dunyo madaniyatlarida aka-uka va opa-singillar o'rtasidagi nikoh (qarindoshlar) qabul qilinishi mumkin emas va qonun bilan taqiqlangan.

Bugungi kunga kelib, ko'plab tadqiqotlar yangi tug'ilgan chaqaloqlarda tug'ma kasalliklarning yuqori darajasi va oilaviy nikohlarning kattalar avlodlarida patologik sharoitlar paydo bo'lish xavfi yuqori ekanligini ko'rsatmoqda. Yaqin qarindoshlik nikohlaridan tug'ilgan bolalarda ruhiy buzilishlar muammosi dolzarb hisoblanadi [5]. Yaqin qarindoshlar o'rtasidagi

nikohlar ayniqsa neyropsixiatrik kasalliklarning kelib chiqishi uchun xavflidir [6,7]. Mualliflarning aksariyatiga ko'ra, bolalar o'limi chastotasi, spontan abort, tug'ma deformatsiyalar va bolalar o'rtasida erta o'lim bilan bog'liq nikohlar sezilarli darajada yuqori [6].

Qarindoshlik nikohlarining perinatal natijalarini aks ettiruvchi ko'plab nashrlarga qaramay, Yaqin qarindoshlik nikohidan tug'ilgan ayollarning reproduktiv salomatligi eng kam o'rganilgan bo'lib qolmoqda[4].

Bundan tashqari, Yaqin qarindoshlik nikohidan hozirgi kungacha bo'lgan bemorlarda tuxumdonlar funksiyasining mumkin bo'lgan buzilishlarining chuqurligi va og'irligi, ularning ayollarning reproduktiv tizimining turli funksiyalariga ta'siri, reproduktiv funktsiya, shuningdek reproduktiv tizimning boshqa organlarining, shu jumladan tarkibiy organlarning birlashtirilgan o'zgarishlari o'rganilmagan[2,5].

Somatik va ginekologik holat, qo'shma kasalliklarning mavjudligi va og'irligi, ularning bemorlarning ushbu guruhidagi tuxumdonlarning reproduktiv funktsiyasiga ta'siri etarli darajada o'rganilmagan.

Ushbu adabiyotlarni tahlil qilish ayollarning reproduktiv salomatligi muammosining oilaviy nikohlardan dolzarbligini va bu masalani har tomonlama o'rganish zarurligini ko'rsatadi.

Izlanish maqsadi. Yaqin qarindoshlar orasidagi nikohlardan tug'ilgan bolalarda klinik kasalliklarning chastotasi va xususiyatlarini o'rganish.

Tekshirish materiallari va usullari. Andijon viloyat psixonevrologiya dispanseri (AVPND) da ro'yxatga olingan bemorlar orasidan 3 yoshdan 15 yoshgacha bo'lgan Yaqindan bog'liq nikohlarda tug'ilgan 100 nafar bola tanlab olindi. Shundan 47 nafari o'g'il bolalar va 53 nafari qizlardir.

Tekshirilgan bolalarning birinchi guruhi irsiy yuki bilan chambarchas bog'liq nikohlardan oilalarning 52 nafar farzandidan iborat edi.

II-guruh-48 oilalarning o'zaro Yaqin qarindoshlar orasidagi nikohlardan tug'ilgan va irsiyati og'irlashgan bolalardir.

Nazorat guruhi ota-onasi bilan bog‘liq bo‘lmagan va ruhiy kasalliklarning irsiy yuki bo‘lmagan 50 nafar boladan iborat edi. Guruh tasodifiy sonlar yordamida 10% vakillik namunasi asosida tanlab olindi (2-jadval)

Tekshirish natijalari va muhokamasi. Ruhiy buzilishlar barcha bolalarda aqli zaiflik, konvulsiv tutqanoq, affektiv buzilishlar, xulq-atvor patologiyasi, organik miya shikastlanishining belgilari, turli darajadagi nevrologik kamchiliklarda ifodalangan bo‘lishi kuzatildi

Yaqin qarindoshlar orasidagi nikoh va irsiyati og‘irlashgan guruh va tematik bemorlarda bolalarni o‘rganish natijalariga ko‘ra, quyidagi ruhiy kasalliklar aniqlandi: eng katta foiz turli darajadagi aqliy zaiflik hisoblandi – 52%, ikkinchi eng keng tarqalgan patologiya epilepsiya va talvasa-sindromi bo‘ldi-19%, patologik xulq 15% hollarda, organik MAT zarar bilan bolalar tashkil 14% hollarda kuzatildi.

II guruh bemorlarining ruhiy kasalliklari birinchi guruhdan konvulsiv sindromlar va epilepsiya (46%), shuningdek, organik miya shikastlanishi (28%), 3 va 4-o‘rinlarda esa, mos ravishda, aqli zaiflik (16%) va xulq-atvor patologiyasi (10%) tarqalishi bilan farq qildi.

Nazorat guruhi bolalarini tekshirishda quyidagi ruhiy kasalliklar aniqlandi: aqli zaiflik (TAZ)-40%, minimal miya disfunktsiyasi (MD)-36%, aqli zaiflik-3%, konvulsiv sindromlar va epilepsiya-9%, xulq-atvor buzilishi-2%, Markaziy asab tizimiga organik zararlanishi-10% ni tashkil etdi.

Nazorat guruhi bolalarini tekshirishda etakchi o‘rinlarni TAZ (38%) va MD (36%) egallaydi. Ikkinchi o‘rinda organik miya zararlanishi (10%) va epilepsiya (10%) bor. Eng past foiz aqli zaiflik (4%) va xulq-atvor patologiyasi (2%) bilan band. SHuni alohida ta’kidlash kerakki, I va II guruh bolalari MD va TAZ nozologiyalariga ega emas edi.

SHunday qilib, irsiyati og‘irlashgani bilan chambarchas bog‘liq va Yaqin qarindoshlar nikohidan tug‘ilgan bolalarda aqli zaiflik katta ko‘rsatkichda uchradi. Epileptik sindrom markaziy asab tizimining organik zararlanishi fonida

ko‘pincha irsiy patologiyasiz Yaqin qarindoshlar nikohidan tug‘ilgan bolalarda etakchi o‘rinni egallaydi. Yaqindan bog‘liq nikoh chiqib va irsiy yuk holda tug‘ilgan bolalarda, minimal miya quvvatsizlik va aqli zaiflik ustun.

Xulosalar. Shunday qilib, qarindoshlik nikohlari muammosi, ko'plab mamlakatlarda ularning chastotasi pasayish tendentsiyalariga qaramay, aholining kamida 20 foiziga va sayyoramizning o'nlab mamlakatlariga ta'sir qiladi va bugungi kunda o'z ahamiyatini yo'qotmaydi. Qarindoshlik nikohining eng keng tarqalgan shakli Amakivachchalar o'rtasidagi nikohdir. Umuman olganda, ma'lumot darajasi past bo'lgan qishloq aholisi ko'pincha oilaviy nikohga kirishadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Аграновский М.Л., Муминов Р.К., Маликова А.Э. Частота психических заболеваний у детей при близкородственных браках. Журнал новый день в медицине. № 3 (84) 2017. стр: 36 – 41.

2. Аграновский М.Л., Муминов Р.К., Каримов А.Х. Особенности психических заболеваний у детей при близкородственных браках. Журнал Экономика и социум № 7(179)2022.

3. Иванов А.Г. Медико-социальные подходы к совершенствованию репродуктивного потенциала современной молодежи. Российский медико-биологический вестник им. акад. И.П. Павлова. 2004;3-4:105-107.

4. Магомедова А.Ш., Омаров Н.С.М. Перинатальные аспекты кровнородственных браков. Архивъ внутренней медицины. 2016; 6(1):15-16.

5. Очилзода А.А., Каримов Т.М., Каримов Х.Х., Джалилов Д.А., Шарипов С.Е. Состояние слуха у детей с тугоухостью на почве родственного брака родителей. Вестник Казахского Национального медицинского университета. 2016;4:124-129.

6. Ходжамуродова Д.А. Структура причин и диагностика бесплодного брака у жителей Республики Таджикистан. Вестник Авиценны. 2010;4:71-77.